

Háskóli Íslands

– hugleiðingar eftir heila öld

Sigurður Guðmundsson

forseti
heilbrigðisvísindasviðs
Háskóla Íslands

siggudm@hi.is

Háskóli Íslands er 100 ára á þessu ári. Það er ekki langur tími í lífi háskóla, en skólanum hefur vissulega vaxið fiskur um hrygg á þessum tíma. Fyrsta veturinn stunduðu 45 stúdentar þar nám, nú eru þeir um 14.000. Skólinn hefur vaxið úr andarunga, í sjálfu sér ekki ljótum, í fullfleyga ált á þessum tíma. Langur aðdragandi var að stofnun hans, fyrsta tillagan um tilurð háskóla var lögð fram á Alþingi 1881 og síðan fylgdu allmargar slíkar í kjölfarið sem annaðhvort dagaði uppi eða náðu ekki fram að ganga. Þrautseigju aldamótakynslóðarinnar hinnar fyrri var hins vegar viðbrugðið og skólinn leit dagsins ljós 1911.

Skólinn hefur á þessum tíma breyst úr skóla sem menntaði fólk sem samfélagið þurfti á að halda, lækna, lögfræðinga, presta, í öflugan og víðtækan skóla sem leggur áherslu á mikinn fjölda fræðigreina. Hann er einnig orðinn það sem þrýðir mikilvirka háskóla, altæk rannsóknastofnun. Árangur Íslendinga á sviði vísindarannsókna er með nokkrum ólíkindum; þegar horft er til tilvitnana í greinar í alþjóðlegum tímaritum á svið líf- og heilbrigðisvísinda eru þær í efsta sæti meðal þjóða OECD. Hér vegur hlutur starfsmanna Háskóla Íslands og samstarfsstofnana hans þyngst. Við Íslendingar erum miklir meistarar í því að hreykja okkur af ýmsum afrekum misstórum, en einhvern veginn

hefur þjóðinni yfirsést þetta, lítið er um þetta fjallað í umræðu dagsins. Skilur þjóðin kannski ekki mikilvægi þessa, eða hvað?

Við vitum líka að íslenskir háskólastúdentar standa sig yfirleitt vel þegar þeir hleypa heimdraganum og leita á önnur mið til frekara náms við erlenda háskóla og stofnanir. Þeir standa sig vel á alþjóðlegum prófum og er skemmst að minnast mjög góðrar frammistöðu íslenskra læknanema á prófi, Comprehensive Clinical Science Examination (CCSE), sem þorri bandarískra læknanema tekur og stendur okkar fólk kollegum sínum vestanhafs fyllilega á sporði.

Þessi árangur er um margt merkilegur fyrir svo litla þjóð, en ekki síst í ljósi þess að í alþjóðlegum samanburði er Háskóli Íslands ódýr skóli, mjög ódýr. Samkvæmt nýlegu yfirliti frá OECD, Education-at-a-Glance 2010, er hlutfallslega mun minna fé sett í háskólamenntun hér en í flestum nálægum löndum, og munur á kostnaði við nema í grunnskóla og háskóla nær enginn, en tvö- til þrefaldur í ýmsum nálægum löndum. Hér getum við því státað af góðum skóla sem kostar samfélagið lítið. En er það æskilegt til framtíðar og hvar liggja þolmörkin? Er víst að sá eldmóður og kraftur starfsmanna skólans sem býr að baki þessum merkilega árangri haldist til eilífðar að öllu óbreyttu?

Við höfðum ekki úr ýkja háum söðli að detta fjárhagslega þegar kreppan skall á okkur haustið 2008. Niðurskurður á fjárfraumlögum til HÍ hefur lauslega áætlað numið um 20% frá þeim tíma. Að því hlýtur að koma að gæði starfsins bíði hnekki, og óttumst við að sú stund sé upp runnin. Þetta lýtur bæði að kennslu og rannsóknum við skólann. Ekki má gleyma að lokapróf úr nær öllum deildum heilbrigðisvísinda er ígildi starfsleysis, mikið er því í húfi að gæði náms séu ekki skert. Jafnframt er íhugunarefni hve hugmyndir um samstarf

eða sameiningu tveggja stærstu háskólanna hér, HÍ og HR, fá lítinn hljómgrunn, en sú gjörð væri líklega einfaldasta og öflugasta leiðin til að mæta þeirri skerðingu fjárfraumlaga sem háskólastarf hér býr við. Þetta hefur lítið hreyft við þjóðarsálinni. Unnt væri að spyrja, hvaða hæðum gætum við náð, ef háskólinn sæti að þessu leyti við sama borð og skólar í nálægum löndum?

Ber núverandi aldamótakynslóð ef til vill ekki sama hug til menntunar og vísinda eins og aldamótakynslóðin hin fyrri gerði? Hefur okkur sem störfum að menntun ekki tekist að koma mikilvægi háskólamenntunar og vísinda nægilega vel áleiðis? Drukna raddir okkar í síbylju daganna? Þetta meinta afskipta- og áhugaleysi kemur þó ekki fram hjá unga fólkinu, aðsókn að háskólanum hefur aldrei verið jafnmikil og nú.

Nú er ýmislegt sem bendir til að kreppunni ljúki senn, miklu skiptir að samfélagið komi sér saman um hvernig við ætlum að byggja okkur upp að nýju. Efling menntunar og vísinda er ljóslega eitt af forgangsmálum þar. Því er sérstakt ánægjuefni að ríkisstjórnin færði nýverið háskólanum 150 milljónir króna í afmælisgjöf, sem nýtast munu til eflingar rannsókna og kennslu í samræmi við nýsamþykktu stefnu skólans. Sé þetta vísbending um að samfélagið og stjórnvöld vilji sækja fram og efla Háskóla Íslands sem hornstein og rekakeri íslenskrar háskólamenntunar væru fáar gjafir skólanum kærkomnari. Hér er verk að vinna fyrir stjórnvöld og tilefnið ærið.